

FINANCIRANJE ENERGIJE: IZAZOV KOJI TEK SLIJEDI

Globalni financijski izvori više su nego primjereni za pokrivanje golemih potreba u energetsom sektoru, zaključak je Svjetskog energetskog savjeta (WEC). Fondovi će međutim biti pokrenuti u dostatnim iznosima tek nakon ispunjenja određenih uvjeta.

WEC procjenjuje da će svijetu trebati i do 30 trilijuna američkih dolara (10^{12} prema vrijednostima iz 1990. godine) kako bi se u periodu od 1990. do 2020. godine mogli financirati energetske projekti za pokrivanje 70%-tnog povećanja u globalnoj potražnji energije. To je 1.5 puta svjetskog bruto nacionalnog dohotka za 1990. godinu i uključuje 5 trilijuna američkih dolara koji će možda biti potrebni za zaštitu okoliša i smanjenu emisiju štetnih tvari. Studije koje je proveo WEC pokazuju da je to izvedivo.

Do sada, kao i npr. na kongresu WEC-a 1995. godine u Tokyu, bila su izražena dva osnovna stava. Prvi je sadržavao sumnju da bi, uzevši u obzir značajni porast predviđanja u potražnji komercijalne energije, moglo doći do ukupnog nedostatka sredstava za potrebna ulaganja u energetsom sektoru, što bi moglo dovesti do lokalnih i regionalnih nestašica energije.

Drugi je stav izražavao mišljenje da, iako nedostatak ukupnih sredstava nije vjerojatan, još je uvijek moguć sve veći problem pokretanja financijskih sredstava za energetska ulaganja u mnogim zemljama u razvoju gdje se očekuje 90% porasta potražnje energije u budućnosti.

WEC je stoga odlučio da 1995. godine prouči problem globalnog energetskog financiranja u svrhu utvrđivanja bi li važnost i pristup takvom financiranju mogli ograničiti energetski razvoj u sljedećih 25 godina.

Dvije godine kasnije, dobrodošao zaključak studije Svjetskog savjeta, "Financiranje globalnog energetskog sektora - zadaci koji tek slijede" (1997), navodi da će globalni izvori kapitala biti dostatni za pokrivanje svih financijskih potreba potencijalnih ulaganja ukoliko se zadovolje određeni uvjeti. Godišnje potrebe za energetskim ulaganjima vjerojatno će i dalje biti 3-4% svjetskog bruto nacionalnog dohotka 1990.-2020. godine, ili 15-20% globalnih ulaganja. Globalni ekonomski rast dovest će do stvaranja ovih izvora.

Međutim, raste zabrinutost da mnoge zemlje u tranziciji kao i one u razvoju neće moći pokrenuti sva financijska sredstva potrebna za energetska ulaganja bilo zbog neadekvatnih državnih izvora bilo zbog toga što ne mogu ili ne žele učiniti temeljne promjene potrebne da bi se privuklo ulaganje privatnog sektora.

S rastućim i konkurentnim zahtjevima za državnim financiranjem, pooštavanjem međunarodnih financijskih potpora i opadanjem priljeva u međunarodnom posredničkom financiranju za izvođenje državnih energetskih projekata, javni sektor u mnogim

zemljama u razvoju neće moći financirati sva ulaganja neophodna da bi se zadovoljile rastuće energetske potrebe. Jedino investicije privatnog sektora mogu ispuniti tu prazninu. Dva su izvora privatnog financiranja: lokalne uštedevine pokrenute pomoću djelatovnih nacionalnih institucija i međunarodna financijska sredstva sa globalnih tržišta.

Da bi se privukao kapital privatnog sektora energetske projekti - a posebice projekti u području električne energije - sve će više konkurirati projektima u drugim infrastrukturnim sektorima i ostalim nacionalnim i međunarodnim investicijskim prilikama. Zbog rizika koji uključuje, dobit na uloženi kapital u energetske sektoru morat će biti barem jednaka ako ne i veća nego u drugim prigodama ukoliko želi privući privatno financiranje. Ako omjer rizika i dobiti nije konkurentan, energetske projekti doživjeti niski prioritet, odgode i slabo ostvarenje. Stoga, iako neki energetske projekti u zemljama u razvoju već privlače privatni kapital, naročito ondje gdje se ugljikovodici mogu izvoziti na svjetska tržišta, pretpostavlja se da u više od 55% Memoranduma o dogovoru u svezi s energetske projektima, potpisanim u zemljama u razvoju od 1990. godine, nisu namaknuta financijska sredstva, što je imalo za posljedicu neostvarenje energetske projekata. Drugim riječima, ili dobit nije bila dovoljno visoka ili su rizici u smislu nedostatka odgovarajućeg poslovnog, političkog i ekonomskog okruženja bili preveliki.

Međunarodno energetske financiranje trenutno je dostupno i primjereno industrijaliziranim zemljama; to će još više biti slučaj za većinu zemalja u tranziciji kada jednom budu postojali odgovarajući zakonski, financijski, trgovinski i odredbeni mehanizmi; kao i za velike nastajuće zemlje u razvoju koje mogu servisirati potrebe međunarodnih ulagača za sigurnom povratnom dobiti.

Upravo je u manje razvijenim zemljama, gdje postoji pojam državnog vlasništva i nacionalne baštine, u kojima energetske monopole posjeduje, rukovodi i subvencionira država, malo vjerojatno da će se ostvariti primjereno međunarodno financiranje. Mnoge od tih zemalja imaju vanjske dugove u razini jednogodišnjeg ili višegodišnjeg ukupnog nacionalnog bruto dohotka. Ove zemlje često pate od nedostatka zakonsko-financijskih institucijskih okvira potrebnih da bi se iskoristila domaća uštedevina. Stoga upravo ove zemlje riskiraju suočavanje sa smanjenom raspoloživošću komercijalne energije kako ukupne tako i po pojedinom stanovniku, ukoliko nije moguće poduzeti korake da se smanji rizik i poboljša dobit na uloženi privatni kapital. Većina od gotovo 2 milijarde ljudi od sadašnjih 5.8 milijardi globalnog stanovništva koji imaju pristup komercijalnoj energiji, žive u manje razvijenim zemljama Azije, Afrike i djelomično Južne Amerike.

Promjene u ovakvim slučajevima pretpostavljaju da država stvori osposobljujuće poslovno okruženje čiji kritični faktor ostaje politička volja za promjenom. Saznanja dobivena iz globalnih iskustava nagovješćuju da su ključni elementi za privlačenje financija: pravilo provođenja zakona i ugovora; kreditna sposobnost kako na makro-ekonomskom tako i na nivou energetske poduzetništva; sektorska politika koja uključuje tržišno određivanje cijena na osnovu smanjenja subvencija tijekom vremena i odražavanja punih troškova; transparentni zakonski i odredbeni okviri za signaliziranje politike cijena/tarifa; bankovna sigurnost ulaganja; stvaranje djelatovnih domaćih tržišta kapitala i institucijskih snaga; te vladina obveza na ustrajnu i djelatovnu akciju u dugoročnom planiranju i promjenama.

Ako ne budu uvedene ove promjene, tada će se brojka od 2 milijarde ljudi koji danas ne mogu zadovoljiti svoje osnovne potrebe za energetske usluge ne samo povećati nego će oni biti još više zakinuti u ekonomskom smislu.

WEC je preuzeo obvezu održavanja procesa poželjnih promjena u energetske sektoru preko svog programa energetske olakšice, regionalnih inicijativa podrške, programa regionalnih foruma i drugih praktičnih mjera kao i daljnjih političkih studija. Ali izazov energetske financiranja mora biti suprotstavljen kroz politička vodstva te, potičući djelotvorno partnerstvo između političkih vodstava, ulagače i potrošače energije u cijelom svijetu.